

Szent Ágoston (354-430) az asztrológiáról

Szent Ágoston: Isten városáról I. Kairosz Kiadó, Bp, 2005. 319-332. old.
Ötödik könyv. I-VII. fejezet.

I. fejezet

A Római Birodalom és a többi ország helyzete nem a véletlentől és nem a csillagok állásától függ

Tehát a Római Birodalom nagyságának az oka nem a felfogásuk és a véleményük szerinti véletlenben vagy fátumban rejlik. Véletlennek nevezik mindazt, ami vagy minden ok nélkül, vagy pedig nem valami ésszerű törvény alapján következik be. Fátumnak pedig azt nevezik, ami Isten és az emberek akaratán kívül egy bizonyos törvény elkerülhetetlensége folytán áll elő. A földi országokat teljesen Isten gondviselése irányítja. Ha valaki ezeket azért tulajdonítja a fátumnak, mivel magát Isten akaratát vagy hatalmát fátum elnevezéssel illeti, akkor maradjon meg e felfogás mellett, de az elnevezést helyesbítse. Ugyanis, miért ne mondaná meg már az első alkalommal azt, amit később úgymint megmond akkor, midőn valaki megkérdezi, hogy mit ért fátumon.

Amikor ugyanis a fátumról hallanak, akkor az általános szóhasználat szerint nem mást értenek rajta, hanem csak a csillagok állásának a befolyását, vagyis azt, hogy milyen volt a csillagok helyzete akkor, midőn valaki megfogalmazott vagy megszületett. A fátumot némelyek függetlennek tartják Isten akaratától, mások azonban azt állítják, hogy a fátum is Istentől függ. De azokra - akik úgy gondolják, hogy Isten akaratától függetlenül a csillagok határozzák meg a cselekedetünket, javainkat, bajainkat - nemcsak az igaz vallás híveinek nem kell hallgatniuk, hanem azoknak sem, akik akármilyen, sőt hamis isteneket akarnak tisztelni. Mert ennek a felfogásnak az a következménye, hogy egyáltalán, egy istent sem kell tisztelni vagy segítségül hívni.

A fejtegetésem azonban nem ezek ellen irányul, hanem azok ellen, akik vélt isteneik védelmére a keresztény vallással szembefordulnak. Nagy bünt követnek el az ég ellen azok, akik Isten akaratától függetlennek tartják a csillagoknak azt az állását, amelyik eldönti, hogy valaki milyen legyen, mi szolgál a javára és mi a kárára. Vétkeznek azok is, akik azt gondolják, miszerint Isten mérhetetlen hatalmából e csillagok azért kapták ezt a hatalmat, hogy saját akaratuk szerint döntsenek az említettek felől. Azt gondolják, hogy az ég legfényesebb tanácsában és legragyogóbb gyűléstermében határozzák el azokat az elkövetendő vétkeket, amelyeket, ha valamelyik földi ország határozott volna el, akkor ezt az emberiség elhatározása folytán meg kellett volna semmisíteni.

Továbbá az ég kényszerítéséből létrejött emberi cselekedeteket hogyan ítéli meg Isten, aki ura mind a csillagoknak, mind az embereknek? Vagy ha azt mondják, hogy a csillagok a legfőbb Istentől nem saját akaratuk véghezvitelére kaptak hatalmat, hanem csak arra, hogy ilyen kényszerítések által az Isten parancsolatát teljesítsék, akkor ebben az esetben Istentől olyant kell gondolnunk, aminek az elképzelése még a csillagok akaratával kapcsolatban is nagyon méltatlannak látszott.

Ha azt mondják, hogy a csillagok inkább csak jelzik, mintsem véghezviszik az eseményeket, akkor a csillagok elhelyezkedése csak elárulja a jövőt, de nem formálja azt. Megjegyzendő azonban, hogy ez nem is közepes képességű tudósok volt a felfogása. Azonban a csillagászok

nem így szoktak beszélni. Például nem ezt mondják, "a Mars ebben a helyzetben gyilkosságot jelez", hanem ezt mondják, "gyilkossá tesz". Mégis megengedjük, hogy nem jól beszélnek, és a filozófusoktól meg kell tanulniuk azokra a kifejezésekre vonatkozó beszéd szabályokat, amiket a csillagok állásából kiolvasni vélnek.

De miért nem tudták soha megmondani, hogy az ikrek életében, cselekedeteiben, sikereiben, foglalkozásukban, ügyességükben és a földi étellel kapcsolatos többi dolgaikban valamint a halálukban miért tapasztalunk többnyire olyan nagy eltérést, hogy ami azt illeti, jobban hasonlít hozzájuk sok idegen, mint amennyire hasonlítanak egymáshoz azok az ikrek, akiket születésük alkalmával csak nagyon kis időköz választ el, és ugyanazon nemzés által egyszerre fogantak meg.

II. fejezet

Az ikrek hasonló és különböző egészségi állapotáról

Cicero beszéli el, hogy Hippokratész³³⁶, a nagyon híres orvos feljegyezte, hogy bizonyos testvéreket ikreknek tekintett, mivel egyszerre kezdtek betegeskedni, és betegségük ugyanabban az időben súlyosbodott s könnyebbedett. A csillagjóslással sokat foglalkozó sztoikus Posidonius³³⁷ ezeket az eseteket azzal szokta megmagyarázni, hogy fogamzásuk és születésük alkalmával ugyanaz volt a csillagok állása. Eszerint, amit az orvos a nagyon hasonló egészségi állapotról magyarázott, azt a filozófus csillagász a fogamzásuk és születésük alkalmával való csillagállással hozta összefüggésbe. Ez esetben sokkal elfogadhatóbb és hihetőbb az orvosi magyarázat. Ugyanis, amilyen volt a szülők testi állapota a nemzéskor, olyan befolyással lehettek a megfogamzott életek elindulására. A teljes kifejlődés után az anya testéből egyforma egészségi állapottal jöttek a világra. Továbbá ugyanabban a házban, ugyanazzal az élelemmel táplálkoztak. Az orvosi tudomány pedig azt tanítja, hogy a levegő, a hely fekvése, a víz a test jó vagy rossz állapotára nagyon nagy befolyással van. Miután ugyanazt a munkát végezték, ezért hasonlóvá vált a testük. Úgyhogy az egy időben való megbetegedést hasonlóképpen ugyanazok az okok idézték elő.

Nem tudom, kinek az esztelensége volt az, hogy az égboltnak és a csillagoknak a fogamzás és a születés időpontjában tapasztalható elhelyezkedésével magyarázza meg az egy időben való megbetegedést? Hiszen az ország ugyanazon vidékén, ugyanabban az időben olyan sok különböző nemű, legellentétebb formájú és szerencséjű ember született. Ismerek olyan ikreket, akik nemcsak cselekedetükben és útjukban különböznek egymástól, hanem abban is, hogy különböző betegségekben szenvednek. Elgondolásom szerint ezt nagyon könnyen azzal magyarázná Hippokratész, hogy a különböző táplálkozás és foglalkozás - amely nem a test természetéből, hanem a lélek akaratából származik - okozhatta a különböző betegségeket.

Csoda volna, ha Posidonius vagy bárki más, aki a csillagokhoz bizonyos végzettszerűséget kapcsol, állítását az e dolgokban járatlan emberek megtévesztése nélkül igazolni tudná. Ugyanis az ikrek születése között eltelt rövid időköz - az időpont bejegyzésére szolgáló égbolt kis részecskéje miatt, amit horoszkópnak neveznek - vagy nem elég arra, hogy az ikrek akaratában, cselekedeteiben, erkölcsében és egyéb szerencséjében megnyilvánuló különbségeket megmagyarázzák; vagy pedig több, mint amennyi szükséges az ikrek alacsony vagy nemes származásának a kinyomozására.

A származás nagy különbségét csak azzal az időponttal magyarázzák, amelyikben valaki születik. Ezért, ha az egyik a másik után olyan gyorsan születik, hogy a horoszkóp ugyanabban a helyzetben marad, akkor a gyermekek mindenben nagyon hasonlóak egymáshoz. Ezt azonban

még egy ikerpárban sem tudták felfedezni. Ha pedig a horoszkópot megváltoztatja a következő gyermek késése, akkor különböző szülőkről van szó, ami azonban az ikrek esetében nem állhat fenn.

III. fejezet

*Arról az évről, amit Nigidius, a csillagász
az ikrek kérdésében a fazekas korongával kapcsolatban hozott elő*

Hasztalan hivatkoznak tehát arra a hírhedt hazugságra a fazekas korongjával kapcsolatban, amelyet allítólag e kérdés által zavarba hozott Nigidius válaszolt, ami miatt Figulusnak nevezték el³³⁸. Ugyanis Nigidius, miközben a fazekas korongját teljes erővel megforgatta, forgás közben a korongot kétszer, látszólag ugyanazon a helyen nagyon gyorsan betintázta. Amikor a korong már nem forgott, akkor egymástól nagy távolságra megtalálták a tintajelzéseket a korong szélén. Nigidius szerint " ... ha az egyik gyermek a másik után olyan gyorsan születik, mint amilyen gyorsan kétszer érintette a korongot, úgy az ég nagyon gyors mozgása következtében az égbolton igen nagy távolság áll elő. Ezért van az, hogy az ikrek erkölcs és szerencse tekintetében annyira különböznek egymástól."

Ez az elgondolás azonban törekenyebb a korong forgása által formált edénynél. Mert ha olyan nagy távolság van a csillagok között, miszerint a csillagok állásából nem lehet megérteni, hogy az ikrek közül az egyik miért kapott örökséget, és a másik miért nem, hát akkor hogyan mernek a többiekről, akik nem is ikrek, csillagaik megvizsgálása után olyanokat megjövendölni, amik a teljesen megfejthetetlen titkok közé tartoznak, és miként hozzák összefüggésbe jövendölésüket a születés pillanatával? Ha pedig csak azért mondanak ilyeneket mások születésekor, mivel ezeknél nagyobb időköz van a megfigyelésre, - hát akkor az ikrek megszületése közti parányi pillanatrészek csak a legjelentéktelenebb dolgokra vonatkoznak, amelyek felől a csillagászok sem szoktak érdeklődni. (Ugyanis ki érdeklődik afelől, hogy valaki majd mikor ül, mikor sétál, vagy mit reggelizik?) Vajon ezekről van szó, amikor az ikrek erkölcsével, tetteivel, szerencséjükkel kapcsolatban nagyon sok különbségre mutatunk rá?

IV. fejezet

Ézsauról és Jákobról, az erkölcsben és cselekedetben egymástól különböző ikrekről

Az atyák följegyzése szerint a két ikertestvér (hogy csak a nevezetesebből szóljak) olyan gyorsan született, az egyik a másik után, hogy az utóbbi az előbbi sarkát fogta.³³⁹ Életük, erkölcsük tekintetében nagyon különböztek egymástól. Cselekedetükben olyan nagy volt az ellentét, és a szüleik iránti szeretet tekintetében annyira különböztek egymástól, hogy egymásnak ellenségeivé is váltak, e különbség következtében. Vajon arról van itt szó, hogy amikor az egyik járkált, a másik ült, és amikor az egyik aludt, a másik virrasztott, vagy az egyik beszélt, és a másik hallgatott? Ezek azonban olyan csekélységeknek számítanak, amit nem tudnak észrevenni azok, akik följegyezték a születés alkalmából való csillagállást, hogy ezekkel kapcsolatban a csillagászokat megkérdezzék? Az egyik mint béres szolgált, a másik nem szolgált.³⁴⁰ Az egyiket szerette az anyja, a másikat nem szerette.³⁴¹ Az egyik az előttük nagy fontosságú elsőszülöttségi jogot elveszítette, a másik megnyerte.³⁴² Feleségeikkel, gyermekeikkel vagyonukkal kapcsolatban milyen nagy volt a különbség!

Ha tehát ezek, mind, az ikrek születése közti parányi időkülönbséggel vannak kapcsolatban, és nem a csillagállás okozta, hát akkor miért jósolják ugyanezeket, miután másoknak a csillagállásat már megvizsgálták? Ha pedig azért jósolják, mert ezek nem villámgyors pillanattal, hanem bizonyos időközzel vannak kapcsolatban, hát akkor mi mást végez a fazekas korongja, mint hogy az agyagszívű embereket körbeforgatja, nehogy a csillagászok hiábavaló beszédét megcáfolják.

V. fejezet

Miként lehet bizonyítani, hogy a csillagjósok alaptalan tudománnyal foglalkoznak?

Vajon azok, akiket orvosi vizsgálat után Hippokratész ikreknek tartott, mivel mindkettőjük betegsége egy időben vált súlyossá és könnyebbé, nem eléggé cáfolják meg azokat, akik a csillagoknak akarják tulajdonítani azt, ami hasonló testi szervezetükből ered? Ugyanis, miért betegedtek meg egyformán ugyanabban az időben, és miért nem előbb az egyik, később a másik, születésük sorrendjének megfelelően, minthogy egyszerre mind a kettő nem is születhetett meg? Vagy ha a különböző időben való megbetegedésre semmi befolyással nem volt a születésük közt eltelt idő, hát akkor miért igyekeznek a születésük között eltelt idővel magyarázni a több dolgukban előforduló különbséget? Miért utazhattak különböző időben? Miért nőülhettek egymástól eltérő időpontban? Miért nemzhetek különböző időben gyermekeket és végezhetnek sok más dolgot? Azért, mert különböző időben születtek? Hát akkor miért nem egy időben betegedtek meg, ugyanazon ok miatt?

Mert ha a születés órájának az eltérése megváltoztatja a horoszkópot, és a többi dologban is eltérést idéz elő, akkor miért marad meg a fogantatásuk alkalmával nyert egyidejűség a betegségben is? Vagy szerintük az egészségi állapot a fogantatástól, a többi dolog pedig a születéstől függ? Hát akkor semmit sem kellene a csillagok állásának a megvizsgálása után a megszületettek egészségéről jósolniuk. Ha pedig a fogamzási horoszkóp csillagállásának a megvizsgálása nélkül azért jósolnak betegségeket, mivel a születés időpontja betegséget jelez, hát akkor hogyan tudják megmondani az ikrek születésének az órájában, hogy mikor lesz az egyik beteg, amikor föltétlenül hasonló módon kell majd megbetegednie a másiknak is, aki nem is abban az időpontban született?

Azt kérdezem továbbá, ha az ikrek születési idejében olyan nagy a különbség, hogy ennek következtében a különböző horoszkóp miatt különböző születési csillagokat kell megjelölni, és ezáltal az összes csillagászati pont megváltozik - amelyeknek olyan nagy jelentőséget tulajdonítanak, hogy ezek döntenek el az emberi sorsot -, hát akkor hogyan történhetett meg ez, amikor a fogamzás egy időben történt? Vagy ha az egy időpontban megfogamzott két gyermeknek a születésekor a sorsa különböző lehet, akkor miért ne különbözhetne az egy időben született két ember sorsa életében és halálában? Mert ha az azonos pillanat, amelyben mind a kettő fogantatott, nem gátolta meg őket abban, hogy az egyik előbb, a másik később szülessék meg, akkor az egyik pillanatban való születés miért szolgálna akadályul abban, hogy az egyik előbb, a másik utóbb haljon meg? Ha az egy pillanatban való fogamzás nem zárja ki, hogy különböző baj érje a gyermekeket az anya méhében, miért ne érhetné a földi életben különböző baj az egy időben született két embert a csillagjósok mesterség, vagy inkább tévelygés minden hazugságának a megcáfolására?

Miért van az, hogy az egy időben, egy pillanatban, teljesen azonos csillagállás alatt fogamzott gyermekeknek egymástól eltérő a sorsuk, vagyis különböző órában születnek meg, és

ugyanakkor az ugyanabban az időpontban, ugyanolyan csillagállás alatt két anyától született két gyermeknek nem lehet egymástól különböző sorsa, vagyis életük és haláluk egyáltalán nem különbözhet egymástól? Vajon a megfogamzottak nincsenek még a végzet hatalma alatt, és ha meg nem születnének, nem is lennének? Miért mondják a jósek azt, hogy ha a fogamzás óráját tudnák, akkor sok dolgot jobban meg tudnának mondani? Ennek alapján néhányan azt vallják, hogy némelyik bölcs kiválasztotta az órat, amelyikben a feleségével egyesült, hogy csodálatos gyermekeket hozzon létre.

Végül ebből ered az is, amit a nagy csillagjós és filozófus Posidonius mondott az ikrek hasonló betegeskedéséről. Vagyis azért betegeskednek egyformán, mivel egy időben fogamzottak és egy időben születtek. A fogamzást bizonyára csak azért említi meg, nehogy azt mondják neki: nem születhettek egy időben azok sem, akik egyszerre fogantattak. Tehát csak azért említi, hogy a hasonló és az egy időben való betegeskedést ne a teljesen azonos testi felépítettségnek kelljen tulajdonítania, hanem a teljesen hasonló egészségi állapotot a csillagok állásával hozhassa összefüggésbe.

Ha tehát a fogamzásnak olyan nagy befolyása van a sorsbeli azonosságra, vajon a születéssel együtt az azonos sorsnak nem kellett volna megváltoznia? Vagy ha azért változik meg az ikrek sorsa, mivel különböző időben születnek, akkor miért nem inkább úgy fogjuk fel, hogy már a különböző időben való születés is a változás következménye? Vajon az élők akarata nem változtatja meg a születési sorsvégzést úgy, amint a születés sorrendje megváltoztatja a fogamzási sorsvégzést?

VI. fejezet

A különböző nemű ikrekről

Ámbár az ikrek, mind a ketten egy időben fogantatnak, mégis, mi az oka, hogy a sorsvégzés teljesen azonos csillagállása ellenére az egyikből fiú, a másikkól leány lesz? Ismerek különemű ikreket - mind a ketten élnek -, mind a ketten már életük virágkorában vannak. Testi vonásaikban annyira hasonlítanak egymáshoz, amennyire csak a különböző neműek hasonlíthatnak. Életelvükben és életcéljukban azonban annyira különböznek, hogy - nem számítva azt az eltérést, amiben a férfiak szükségszerűen különböznek a nőktől - az egyik parancsnoki tisztségben katonáskodik, és csaknem mindig távol van hazulról, míg a másik szülőföldjétől és falujától nem távozik el. Ezenfelül (ami még hihetlenebb, ha hisznek a csillagokkal kapcsolatos sorsvégzésnek, nem különös azonban akkor, ha az emberek akaratára és Isten adományára gondolnak), az egyik megnősült, a másik hajadon maradt. Az egyiknek sok gyermeke lett, a másik nem ment férjhez.

Hát nagyon nagy befolyása van a horoszkópnak! Azt hiszem, eléggé bizonyítottam, hogy semmi sincs. De bármilyen nagy is ez a befolyás, ami szerintük a születésben érvényesül, vajon van befolyása a fogamzásra is, ahol egyfelől nyilvánvalóan csak egy megtermékenyítés történik, másfelől a természet törvényénél fogva csak egyszer foganhat a nő, és azután egyáltalán nem foganhat másikat. Ebből nyilvánvaló, hogy az ikrek fogamzásának ugyanabban a pillanatban kell végbemennie.

Vagy talán az egyik azért született fiúnak, és a másik azért változott át leánnyá, mert más csillag megjelenésekor születtek meg? Tehát kétségtelenül azt lehet mondani, hogy a csillagok csak a testek változására gyakorolnak bizonyos hatást. A Nap közeledésekor vagy távolodásakor azt látjuk, hogy az évszak megváltozik. A Hold növekedésével vagy fogyásával növekszenek vagy fogynak a különböző dolgok, mint például a tengeri sünök, a kagylók, a tenger csodálatos

dagálya és apálya. Azt azonban nem lehet állítani, hogy a lélek akaratereje is a csillagok állásának volna alávetve.

Ezek a csillagiósok, minthogy cselekedeteinket is a csillagokkal akarják összefüggésbe hozni, minket is ezeknek a megvizsgálására serkentenek, mivel a nemi különbözőség okát nem lehet a testekben megtalálni. Mindenesetre semmi sem tartozik annyira a testhez, mint a test nemi vonása, de lám, mégis lehetséges volt, hogy teljesen azonos csillagállásakor különböző neműek fogjanak meg. Ezért lehet-e esztelenebb dolgot mondani vagy elhinni, mint azt, hogy a csillagállás, amely mind a kettő fogantatásakor ugyanaz volt, nem tudta megvalósítani ugyanolyan csillagállás ellenére azt, hogy a másiknak se legyen a fiútól eltérő neme, de a születés órájában levő csillagállás már meg tudta valósítani, hogy szűzies tisztaságával tőle annyira különbözzék.

VII. fejezet

A házassági, az ültetési vagy a vetési nap kiválasztásáról

Ki tudná már azt szó nélkül hagyni, hogy a csillagiósok a napok kiválogatásában saját cselekedeteik számára új sorsvégzést találtak ki? Nem olyan csillag alatt született - mondják -, hogy csodálatos fia legyen, hanem inkább olyan alatt, hogy hitványat hozzon létre, és ezért az okos ember megválasztja a feleségével egyesülésre való órát! Tehát előbb még nem létező sorsvégzést talál ki, és ennek kitalálása után hisz is abban a sorsvégzésben, amelyik az ő születése alkalmával még nem is létezett. Oh, micsoda rendkívüli esztelenség ez!

A házasságra egy napot választanak ki. Azt hiszem, azért, mert ha nem választják ki, akkor rossz napra is eshet, és így a házasság szerencsétlen lehet. Hol van tehát már az, amit születéskor elhatároztak a csillagok? Vagy talán bizonyos nap kiválasztásával az ember megváltoztathatja azt, ami elvégeztetett fölöle, és amit elhatározott a kiválasztott napon, azt más hatalom már nem változtathatja meg? Azután, ha csak egyedül az emberek vannak alávetve a csillagok állásának, az ég alatt levő többi dolog pedig nem, akkor miért választanak ki alkalmasabb napokat szőlő, fa ültetésre, vetésre; más napokat pedig a barmok szelídítésére vagy párosítására, hogy ezáltal szaporítsák ménesüket és gulyáikat? És több efféle dolog van még!

Ha pedig azért vannak befolyással a kiválasztott napok ezekre a dolgokra, mivel az időpont különbözősége szerint a csillagok állása hatással van minden földi testre vagy élőlényre, akkor gondolják csak meg, hogy bár egy időpontban nagyon sok lény születik, keletkezik, kezdődik, de mégis olyan különböző a végük. Bármelyik gyermek meggyőződhet e megfigyelés nevetséges voltáról. Ugyanis, van-e olyan ostoba, aki azt merné mondani, hogy minden fa, minden fa, minden vadállat, kígyó, madár, hal, féreg egyenként különböző időpontban jött létre. Az emberek azonban a csillagászok tapasztalatának a kifürkészése végett a beszélni nem tudó állatok csillagállásaira szoktak hivatkozni, és ezek világrajöttének az idejét kísérletük végett odahaza pontosan följegyezték, és ezeket odateszik a csillagászok elébe, akik e csillagállás megvizsgálása után megmondják, hogy nem ember született, hanem állat jött világra. Sőt, azt is megmondják, hogy milyen állat, vagyis alkalmas-e gyapjú szolgáltatására vagy szántásra, vagy házörzésre? Még a kutyák sorsvégzete felől is tesznek kísérletet, és a csodálkozók nagy tetszésnyilvánítása közben megadják a feleletet.

Annyira esztelenné váltak az emberek, miszerint azt hiszik, hogy az ember születése a többi dolgok keletkezését annyira megakadályozza, hogy vele együtt ugyanolyan égbolt alatt még egy légy sem támad. Mert ha ezt lehetők tartják, akkor megkezdődik a következtetés,

amely a csekélyről fokozatosan halad fölfele, s így a légytól a tevéig, és az elefántig is eljut. Azt azonban nem akarják megfigyelni, hogy a vetésre kijelölt napon olyan sok magot vetnek el egyszerre a szántóföldbe. Ez pedig egyszerre csírázik, és miután kikelt, egyszerre zöldell, fejlődik, sárgul, és mégis a többivel egykorú, és - hogy úgy mondjam - egy csírázású kalászból némelyiket a rozsdá pusztítja el, a másikat a madarak teszik tönkre, némelyiket pedig az emberek tépik le.

A különböző vég látásakor miért mondják azt, hogy a csillagok különböző állásúak voltak? Vagy megbánják már, hogy e dolgok végzésére ezeket a napokat jelölték ki, és megtagadják, hogy az isteni végzés ezekre is vonatkozik, és csak az embereket vetik alá a csillagoknak, mivel Isten csak az embereknek adott a földön szabad akaratot? Mindezeket átgondolva, nem ok nélkül hiszik, hogy bár a csillagjósok csodálatosan sok igaz feleletet adnak, de ez azoknak a gonosz szellemeknek a sugallata miatt történik, amelyeknek gondjuk van arra, hogy a csillagjósokról e hamis és veszedelmes nézeteket az emberek lelkébe elhíntsék és ott megerősítsék.

Tehát a sorsvégzés megfigyelése vagy kikutatása nem a csillagállás által vagy valami más módon történik, mert ez lehetetlen is.

³³⁶ Hippokratész volt az orvostudomány megalapítója. Kr. e. 460-ban született, Cos szigetén. A "*Corpus Hippocraticum*" hetvenkét orvostani művet foglal magába. Kr. e. 135-ben halt meg.

³³⁷ Posidonius Kr. e. 135-ben született. Földrajzi, matematikai, csillagászati, filozófiai munkákat írt

³³⁸ P. Nigidius Figulus Kr. e. 98 körül született. Asztrológiával, jóvendöléssel is foglalkozott. Ilyen jellegű munkája a „*De extis*” és a „*De auguriis*”. Csillagászati munkájának címe „*De sphaera*”. Kr. e. 45-ben halt meg.

³³⁹ IMóz. 25,26

³⁴⁰ IMóz.29

³⁴¹ IMóz. 25,28

³⁴² IMóz. 27